

УДК 336

О.О. Шаповалов, Управління НБУ в Дніпропетровській області

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕБУДОВИ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ

Позначено проблему перебудови банківської системи в умовах розвитку інтеграційних процесів у світову фінансову систему. Проведено аналіз проблем перебудови банківських установ у сучасних умовах. Розглянуто проблему розвитку в банках системи ризик-менеджменту.

Ключові слова: банківська система, кредитування, корпоративне управління, ризик-менеджмент.

Постановка проблеми. Глобалізація світової економіки не може не стосуватися процесів, що відбуваються в українській економіці. Сьогодні Україна переживає період складних трансформаційних перетворень. Перед нею постають нові проблеми й завдання, кінцеве вирішення яких зумовить не лише сьогодення, а й подальший розвиток. Останнім часом економіка перебувала у фазі постійного економічного зростання. Аналіз статистичних даних свідчить, що за деякими показниками Україна вже перевищила рівень 1991 року. Зараз економіка України вимагає прийняття стратегічних рішень щодо вибору шляхів забезпечення її подальшого розвитку та переходу на якісно новий етап функціонування.

У контексті глобалізації, яка в першу чергу проявляється в посиленні конкуренції, особливого значення набуває питання розвитку банківської системи України. Банківський сектор протягом останніх років демонструє стабільне та динамічне зростання, підвищується його значення для економіки усієї країни, він продовжує зміцнюватися і залишається вагомим рушієм економічного зростання. Ефективно виконувати свою функцію банки зможуть лише тоді, коли у своєму розвитку досягнуть рівня світових стандартів і успішно інтегруються у світовий простір. Аналізом проблем банківської системи, особливостей та перспектив розвитку, шляхів перебудови присвячено ряд робіт [2; 3; 5]. Але досі не існує чітко сформульованого продуманого курсу реформування, який би полягав у поєднанні державних важелів впливу та фінансових інтересів банків, ґрунтувався б на відповідності банківського нагляду та фінансової безпеки загальним Базельським принципам банківського нагляду, сучасним вимогам глобалізації, змінам інституційного стану суспільства тощо. Саме тому метою роботи є з'ясування недоліків у діяльності банківського сектора України, визначення стратегії і комплексу заходів щодо його подальшого реформування й розвитку.

Метою статті є аналіз проблеми перебудови банківської системи в умовах розвитку інтеграційних процесів.

Виклад основного матеріалу. На даний час в банківській системі відбуваються зміни, пов'язані з виходом на український ринок глобальних та локальних іноземних фінансових груп, які скуповують банки майже оптом, починаючи від великих системних банків та закінчуючи малими регіональними. Для більшості великих гравців ці покупки були правом зайняти місце на одному з найперспективніших, зважаючи на рівень проникнення банківських послуг та кількість населення, ринків у Європі.

Тенденції, що характерні для сучасного західноєвропейського ринку, пов'язані з конкурентною боротьбою, яка, враховуючи суттєве проникнення банківських послуг, зумовила низку злиттів та поглинань між фінансовими інститутами. Збільшити частку ринку, яку займає той чи інший конкретний банк у Західній Європі, майже неможливо. Продовження розвитку завдяки виходу на низькоконкурентні та слаборозвинуті ринки країн Східної Європи, економіки яких останнім часом демонструють стрімке зростання з паралельним збільшенням доходів громадян. Тому ціна питання виходу на один з таких ринків вираховується в мільйонах, а інколи в мільярдах доларів. Тому не дивно, що хтось купив український банк заради ліцензії та почав розвивати мережу, а хтось – великий банк з відповідною мережею і ставить перед ним мету зайняти місце у першій п'ятірці. Кожна з цих покупок повинна повернути у найближчій перспективі вкладені в неї кошти. А це означає посилення конкуренції на ринку банківських послуг, а тим самим і нові процеси перебудови.

Обов'язково потрібно зазначити, що цей процес супроводжується низкою проблем і розчарувань як з української сторони, так і зі сторони іноземних інвесторів.

Так, більшість експертів помилково вважала, що поява іноземних банків призведе до зменшення процентних ставок за кредитами за рахунок залучення ними більш дешевих коштів на іноземних фінансових ринках. Але процентна політика залежить, крім ціни на ресурси, ще й від загальноекономічної ситуації у країні, конкуренції та рівня розвитку ринку банківських послуг. З українським рівнем інфляції та ситуацією на ринку, коли до насичення потреб ще далеко, високі процентні ставки за кредитами є цілком адекватними.

Розглянемо з чим стикаються нові власники українських банків після підписання договору купівлі. У статті О. Баранівського [1] наведені характерні риси українських банків, з якими нові іноземні власники починають боротися, щоб привести банк до власних корпоративних вимог та потреб сучасної фінансової установи. До основних слід віднести такі: неефективна структура банку та його підрозділів; недійова система управління; залежність по кредитних та пасивних операціях від минулих власників; кадрове забезпечення. Зупинимося на них детальніше.

На теренах нашої країни набула поширення система побудови мережі "Головний банк – філія – відділення". Філії як самостійні одиниці управління вже давно віджили, тому їх поширення в Україні недоцільне. Географічні умови Росії обумовлюють наявність філій: банківський день на Далекому Сході вже

почався, а в Москві, де знаходяться більшість головних офісів великих банків, ще ніч. Тому для успішної роботи наявність філій або дочірніх банків як відокремлених підрозділів з широкими правами є правилом. Для України наявність філій лише ускладнює управлінські та операційні процеси у банку. Крім того, іноді створюється система філій, керівники яких непідконтрольні головному банку. Кожен з них досягає інтересів банку на власний розсуд, а це негативно впливає на загальну діяльність фінансової установи.

Зрозуміло, що перший крок на шляху перебудови має полягати у переході до більш гнучкої та зрозумілої структури “головний банк – відділення”. Нові власники вирішують цю проблему завдяки переходу до єдиного балансу банку та системи “головний банк – регіональне управління – відділення”, в якій філії перетворюються на регіональні підрозділи з координації роботи відділень. Така система набагато гнучкіша з точки зору управлінських процесів та ризик-менеджменту. Коли ж мережа банку не розвинута, доцільно філії скасувати та розширити свою присутність лише за рахунок відділень.

Характерною рисою більшості українських банків є відсутність або існування лише на папері системи ризик-менеджменту. Підрозділи, які повинні виконувати відповідні функції, у більшості банків складаються з кількох осіб, діяльність яких хоча і не заважає банку, але нікому і не потрібна.

Причина, через яку українські банкіри не приділяють увагу ризик-менеджменту, полягає в тому, що, по-перше, ризик-менеджмент не стане необхідністю, доки активи банку не досягнуть рівня, за якого управління кредитним ризиком у ручному режимі стає неможливим. Ситуація особливо загострюється, коли банк орієнтується на кредитування фізичних осіб, особливо на споживче кредитування. Під цей критерій не підпадає більшість українських банків. По-друге, визначальним для України є те, що рівень корпоративного управління, банківського менеджменту та підготовки кадрів недостатній для запровадження системи ризик-менеджменту як основи управління. Підтвердженням є те, що навіть системи ризик-менеджменту великих банків виконують лише допоміжні функції аналізу.

Водночас для іноземних банкірів поняття “ризик” нерозривно пов’язане з повсякденною діяльністю. Іноземні банківські групи, особливо ті, що орієнтують українські дочірні банки на споживче кредитування [4], повинні повністю змінити як структуру банку, так і бізнес-процеси згідно з сучасними вимогами. Система ризик-менеджменту повинна відігравати ключову роль. Прийняття рішення стосовно всіх активних та пасивних операцій банку повинна опиратися на обґрунтовану оцінку ризикованості. Кредитний портфель має бути диверсифікованим, рішення про розподіл кредитних коштів базуватися не тільки на оцінці платоспроможності позичальника, а й забезпечувати прийнятний рівень ризику для банку.

Висновки. Підбиваючи підсумки сказаному, можна зробити висновок про те, що інтеграційні процеси призведуть до подальшого збільшення присутності іноземних банків на вітчизняному ринку. Приплив іноземного капіталу принесе на український ринок сучасні банківські технології, нові

фінансові продукти, культуру банківського корпоративного управління. Посилення конкуренції у банківській системі сприятиме її розвитку і стане чинником удосконалення.

Список літератури

1. Баранівський О. Іноземний капітал на ринках банківських послуг України, Росії та Білорусії // Вісник Національного банку України. – 2007. – № 9. – С. 12-21.
2. Зінченко В., Карчева Н. Підвищення ефективності управління ризиками в умовах активізації споживчого кредитування // Вісник Національного банку України. – 2007. – № 10. – С. 7-10.
3. Кіреєв О., Заруба Ю. Підвищення конкурентоспроможності банку: стратегічний підхід // Вісник Національного банку України. – 2003. – № 11. – С. 24-27.
4. Міщенко В., Вядрова І. Проблеми реорганізації та реструктуризації комерційних банків // Банківська справа. – 2001. – № 1. – С. 3-7.
5. Шпачук В. Структура банку: основні засади її ефективності // Вісник Національного банку України. – 2006. – № 10. – С. 12-21.

Summary

The problem of modification of the banking system is marked in the conditions of integrations processes into the world financial system. The analysis of problems of modification of bank institutions is conducted modern terms. The problem of development of the system of risk management is considered in the banks.

Отримано 09.11.2007